

Estetisk-filosofiska fakulteten

Julia Sörensen

Språk och kommunikation hos elev med autism

Language and communication among children with
autism

Examensarbete 10 poäng
Lärarprogrammet

Datum/Termin: Ht-06
Handledare: Camilla Grönvall
Examinator: Torsten Rönnerstrand

Abstract

In this essay it will be described how you as a teacher in primary school can work with language and communication among children with autism. There is also some ideas of different teaching aids and methods that you can use to make these pupils time in school a lot easier. It is all from methods that you let the pupil sit with his/her back against the window to avoid distraction, to use different computer programs to stimulate their language.

The hole essay begins with a part that explains what autism is, it eminent people and how the research is looking around this problem involved. The essay also contains different interviews with people that meet children with autism in different ways each day. The people that I interviewed are a teacher in a special unit for children with autism, a parent that has a daughter with autism and also an assistant to a boy with this complex of problems. The teacher and the assistant explain for example how they work with these children. It is important that they are in an environment that is rich of words so they will be stimulated and motivated to communicate. The parent tells from a perspective that shows how it is to have a daughter with autism.

Sammanfattning

I den här uppsatsen beskrivs hur man som lärare för elever i de yngre åldrarna kan arbeta med språk och kommunikation hos elever med autism. Det finns även idéer om olika hjälpmedel och metoder man kan använda sig av för att underlätta de här elevernas skolgång. Det är allt från metoder som att man sätter deras rygg mot fönstret för att undvika att eleven blir distraherat, till att använda olika dataprogram för att stimulera deras språk.

Hela uppsatsen inleds av ett avsnitt som beskriver vad autism är, dess framstående forskare och hur forskningen ser ut kring den här problematiken. Uppsatsen innehåller intervjuer gjorda med människor som möter elev med autism på olika sätt i sin vardag.

Intervjupersonerna är en lärare som jobbar på en specialenhet för elev med autism, en förälder till en dotter med autism och en assistent till en kille med den här problematiken. Läraren och assistenten berättar bland annat hur de arbetar med de här eleverna, att det är viktigt att de är i en ordrik miljö så att de blir stimulerade och motiverade att kommunicera. Föräldern berättar utifrån ett inifrånperspektiv hur det är att ha ett barn med autism.

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
2. Teoretiska utgångspunkter	7
2.1 Pionjärer inom autism	7
2.2 Hjälpmedel	8
2.2.1 Blissystemet	8
2.2.2 Pictogram	9
2.2.3 Datorn som hjälpmedel/ Datorpedagogik	9
2.3 Läroplaner	10
3. Metod	11
4. Resultat	12
4.1 Samtal med en mamma	12
4.2 Samtal med en lärare på en specialenhet för autism	14
4.3 Samtal med en assistent	16
5. Diskussion	19
6. Avslutning	22

1.1 Inledning

För många är det självklart att kommunikation handlar om sändare – meddelande – mottagare. Att man kan avläsa kroppsspråk, miner och ansiktsuttryck. Men för människor med autism är det här en svårighet. Några av dem som har diagnosen har ett avvikande språk eller inget språk alls.

Ordet autism kommer från det grekiska ordet ”*autos*” som betyder ensam. Det var Eugen Bleuler som myntade begreppet år 1911. Bleuler refererade till en särskild typ av avskärmning typiskt för schizofreni. (Gillberg 1999:14)

Människorna med funktionshindret autism har en avvikelse i hjärnans utveckling som leder till olika störningar i hjärnans funktion, som bland annat ger brister i kommunikationen, både den verbala och den icke verbala, men även i det ömsesidiga samspelet med andra människor. (Irène Olsén 1/9-06) Barn med autism har även svårt att sätta sig in i hur andra barn känner, de har så kallade empatistörningar eller bristande ”theory of mind”. De har svårt att lösa uppgifter som kräver förmågan att byta perspektiv, att se uppgifterna från ett annat synsätt än sitt eget. (Gillberg 1999: 98)

Barn med autism har svårt att använda och förstå det talade språket, men skillnaden är stor mellan olika elev. (www.autismforum.se) En del barn använder bara ett fåtal ord, medan andra använder många ord men de upprepar mest fraser som de hört andra säga i olika situationer. En mindre grupp av de barn som har autism har ett välutvecklat och spontant språk. Det som ändå är gemensamt för elev med autism är att de har svårt att starta och hålla igång en konversation och att de har brister i språkförståelsen. (www.autismforum.se) Men små förändringar till det bättre i språket och kommunikationen kan betyda att de problembeteenden som finns minskar och att livskvaliteten ökar.

Barn som har autism går ofta i vanliga förskolegrupper för att sedan byta till en grupp i särskolan, där de kan få en anpassad undervisning. Men det finns barn som med mycket stöd kan gå kvar i en vanlig grundskola. (www.lul.se) Gillberg menar i boken ”Autism” att: ”Människor med autism är individer, och de behöver samma valmöjligheter beträffande skola och utbildning som vilka andra barn som helst.” (Gillberg, Peeters 2001:59) Gillberg pratar

också om att pedagogiken och undervisningen omfattas av fem stycken axlar. (Gillberg mfl. 2001:84) Den första axeln handlar om att läraren måste ha en teoretisk kunskap, både inom diagnostiska och definitionsmässiga synvinklar. Den andra axeln tar upp att läraren som har en elev med autism måste lära känna eleven och dennes särdrag så att eleven kan få ett individuellt pedagogiskt program. Den tredje säger att miljön måste anpassas till handikappet, i det här fallet autism. Den fjärde axeln handlar om funktionalitet, att vi måste ge eleven färdigheter så de kan leva ett lyckligt och oberoende vuxenliv. I den sista och femte axeln så tar Gillberg upp att läraren måste fråga sig hur skolningen och utbildningen ska anpassas. Att varje elev måste stödjas på sitt sätt.

1.2 Syfte:

Mitt syfte med den här uppsatsen är att undersöka och titta djupare på hur jag som lärare kan hjälpa, motivera och stimulera kommunikationen med andra barn för barn med autism. Dessutom hur jag kan motivera och stimulera deras språk så de klarar sig i det vardagliga livet.

Min frågeställning i det här arbetet blir därför

”Hur kan jag som lärare motivera och stimulera språk och kommunikation hos barn med autism?”

”Finns det några hjälpmedel och metoder, och i så fall vilka?”

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1 Pionjärer inom autism

Elevpsykiatrikern Leo Kanner (1894-1981) gjorde den första avhandlingen om autism år 1943, ”Autistisk störning i den affektiva kontakten”. (Heimann, Tjus 1997:11) Ovetande om Kanners avhandling skrev barnläkaren Hans Asperger (1906-1980) ner sina iakttagelser år 1944, som han gjort på en grupp barn och ungdomar med autistiska personlighetsdrag. Av de två syndrom som Kanner och Asperger beskrivit så är Kanners ursprungliga beskrivning den som anses vara den svårare störningen, den som vi idag kallar för autistiskt syndrom. (Gillberg 1999:11) Hans Aspergers beskrivning går idag under namnet Asperger Syndrom eller högfungerande autism. (Gillberg 1999:18)

Christopher Gillberg (1950-) är professor i barn och ungdomspsykiatri. Han är känd för sin forskning som bl.a. gällt ADHD, DAMP och autism. Hans forskning har bidragit med ny kunskap inom flera områden som t.ex. psykosociala faktorer till genetik och hjärnfunktion. (www.philips.se) På grund av hans forskning har många barn med olika diagnoser och deras familjer fått ökad förståelse. Även samhället i stort har fått en ökad förståelse för dessa barn som har särskilda behov. (sv.wikipedia.org)

I Sverige föds cirka 100 barn per år med autism varav de flesta är pojkar. Det finns olika teorier till varför fler pojkar drabbas. Att det är ärftliga faktorer som könsbunden arvsång spelar en viktig roll.(Gillberg 1999:105) Autism kan förekomma med andra funktionshinder som t.ex. epilepsi, syn- och hörselskador. (www.autism.se)

Gillberg har även blivit tilldelad flera utnämningar bl.a. så tilldelades han år 2004, Philips Nordic Prize för sin neurologiska forskning. (www.philips.se)

Forskningen om autism pågår fortfarande. Bland annat så pågår den på Spädelevslabbet på Uppsala Universitet. Där utför forskarna studier med barn med autism, där man vill veta mer och förstå de här barnens styrkor och svagheter. De försöker även hitta och identifiera tidiga tecken på att den här diagnosen utvecklar sig, vilket gör att man kan ge barnen bättre och tidigare hjälp. (www.psyk.uu.se)

Även på Karolinska Universitetssjukhuset i Stockholm forskar de om barn med autism. Men här vill man ”förstå kedjan från genetik och biokemi till system-, funktionsbeteende-, och handikappnivå.” Den nya kunskapen som man får genom det här är bl.a. till för att förbättra utredningen och diagnostiken. (www.karolinska.se)

2.2 Hjälpmedel

Olika hjälpmedel och metoder som finns för elever med autism kan bland annat vara att man strukturerar deras dag med hjälp av tydliga scheman, med bilder och/eller text. Ibland kan det vara så små medel som att man sätter eleven med ryggen mot fönstret eller liknande så de inte störs av en distraherande omgivning, så de kan koncentrera sig lättare. (Grandin 1988)

Det finns även många olika hjälpmedel för barn med språk- och kommunikationsstörningar som autism. Jag har valt att fokusera och gå djupare på tre av dem. Dessa tre är

- Blissystemet
- Pictogram
- Datorn som hjälpmedel/ Datorpedagogik

2.2.1 Blissystemet

Blissystemet skapades av Charles Bliss under 40-talet. Under 70-talet slog det igenom som ett alternativt kommunikationssätt, för de elever som saknade ett tal. I Sverige började det användas år 1976 och fick även spridning i övriga Europa. Det utvecklades snabbt och med bland annat blisskartor och andra hjälpmedel för att kunna peka på symbolerna. (www.sit.se)

I det här systemet visas ord och begrepp som bilder. Det finns även symboler och grammatiska tecken, vilket gör det möjligt för användaren att bilda meningar. (www.sit.se)

Hur fungerar det?

Eleven har en symbolkarta framför sig och kommunicerar genom den. Han/hon använder sig att t.ex. handen, en lampa som man sätter i pannan och lyser på en symbol. Personen som användaren kommunicerar med läser av det ord/begrepp som står ovanför symbolen. På så sätt behöver inte den personen veta vad symbolerna betyder.

(www.sit.se)

2.2.2 Pictogram

Det här hjälpmedlet är också ett visuellt språk för dem som saknar eller har ett begränsat språk. Det består av ord och begrepp som består av vita grafiska symboler, som ligger mot svart bakgrund. De ger ett stöd för inläring av det ord som de symboliserar. De här bilderna visar det generella och fungerar i fler sammanhang. (Specialpedagogiska institutet) Men de kräver inläring då vissa bilder är svåra att förstå betydelsen av. (Bond, www.pictogram.se) Idag finns det ca 1400 bilder och de utvecklas hela tiden. (www.pictogram.se) De kan bl.a. användas till skolscheman och inköpslistor. (specialpedagogiska institutet)

2.2.3 Datorn som hjälpmedel/ Datorpedagogik

Det finns olika metoder för att utveckla språket och kommunikationsförmågan hos de elever som har ett begränsat språk eller inget språk alls. En relativt ny fast inte helt accepterad metod är att arbeta med datorn. (Heimann, Tjus 1997: 62)

Redan på 1970-talet gjordes det försök att använda datorer till elev med autism. Det var den amerikanske forskaren Kenneth Mark Colby som gjorde ett dataprogram, där eleven på ett roligt sätt fick undersöka språket. Dataprogrammet han konstruerade gick ut på att eleven både fick se och höra den bokstav han/hon tryckte på. Dessutom så visades något som kunde kopplas ihop med bokstaven, t.ex. en häst som i bokstaven H. (Heimann, Tjus 1997:27) Det här hjälpmedlet ger eleven som har språksvårigheter ett grafiskt språk, som de kan dela med andra som har samma svårigheter. (Heimann, Tjus 1997:32)

I boken ”Datorer och elev med autism” beskriver författarna, Heimann och Tjus, två stycken olika dataprogram som används som hjälpmedel, *Alpha* och *DeltaMessages*.

Alpha låter eleven utforska ord, substantiv och verb, och kombinera ihop dessa till enkla meningar. När en mening har skrivits så visas direkt en enkel animation av den på skärmen. Det är dock inget ljud så eleven får inte meningen uppläst för sig. Programmet testar även eleven på ordförståelse och meningsförståelsen. (Heimann, Tjus 1997:64)

DeltaMessages bygger på samma princip som Alpha men en av skillnaderna är att eleven får höra de meningar som han/hon skapar. (Heimann, Tjus 1997:65)

Att arbeta med datorn på det här sättet ger, enligt författarna, en konkret återkoppling till det som eleven skrivit. Samtidigt upptäcker de språket och alla uttrycksmöjligheter som det har. (Heimann, Tjus 1997:66)

2.3 Läroplaner

En lärare måste ta del av läroplanen för att kunna planera sin undervisning, dessutom för att veta vad målen är, dvs. vad eleverna ska kunna, när de går ut årskurs 5 och årskurs 9. Läroplanerna är därför en viktig del i lärarens arbete.

Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed tilltro till sin språkliga förmåga. (Utbildningsdepartementet (1998) sid. 11)

Så står det i Lpo 94 under ”skolans uppdrag”. När man tittar vidare under ”mål att uppnå...” för både grundskolan och särskolan, så står det inget i grundskolans mål om att eleven ska klara dem efter sina förutsättningar vilket det gör i grundsärskolans mål. Elever med svårigheter finns även i grundskolan. I ämnet svenska och om kommunikation står det att grundskoleleven ska

behärska det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift. (Utbildningsdepartementet (1998) sid. 15)

Särskoleleven ska däremot ”efter sin förmåga kunna lyssna, läsa och kommunicera.” (Utbildningsdepartementet (1998) sid. 16)

I skollagen under kapitlet 6, där det står om särskolan, står det i första paragrafen

Utbildningen i särskolan syftar till att ge utvecklingsstörda elev och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. (Utbildningsdepartementet (1998) sid. 84)

3. Metod

Jag har valt att göra intervjuer i dialogform, (se bilaga 1 för samtalsområden), med människor som möter autism på olika sätt dvs. en lärare, en förälder och en assistent. Jag valde dialogform så att intervjuerna skulle bli mer av ett samtal och inte så stela med fråga och svar. Den ålder på eleverna som jag kommer att fokusera på är de som går i grundskolans tidigare år.

När jag utförde de här intervjuerna så valde jag att anteckna det som de berörda sa under tiden, så att inte situationen skulle bli så påträngande, att samtalspersonerna inte skulle känna sig obekväma. När intervjuerna var avslutade skrev jag rent de direkt så bortfallet inte skulle bli så stort. Fick jag några funderingar efteråt så var jag välkommen att höra av mig till de här personerna igen. De tre intervjuerna tog att genomföra mellan 50 minuter till 1½ timma. Innan samtalen började så berättade jag för personerna att de skulle bli avidentifierade i uppsatsen.

Intervjuer ägde rum i för personerna van miljö, dvs. hemma eller arbetsplats. För samtalet med läraren tog jag först kontakt med rektorn på skolan för att få hjälp med vem jag skulle prata med. Jag skickade ett mail med mitt telefonnummer till en lärare i svenska som förhoppningsvis kunde ge svar på mina frågor. Vi bestämde, över telefon, dag, tid och plats.

Mamman som jag samtalade med är en bekant till en i min familj, så henne tog jag kontakt med på telefon direkt, och där bestämde vi dag, tid och plats.

Att få ett samtal med den här assistenten blev jag tipsad av att göra av en före detta kurskamrat. Jag fick hennes mailadress och tog, även den här gången, kontakt med henne den vägen. Vi bestämde där dag, tid och plats. Jag skickade med mitt mobilnummer om hon skulle få förhinder så hon kunde höra av sig.

4. Resultat

4.1 Samtal med en mamma

Den här mamman, som jag kommer kalla för Lena, har en dotter som nu går i årskurs 7, Anna, har diagnosen *genomgripande störning i utvecklingen med autistiska drag*. På Annas pappas sida så finns det släktingar som har diagnoser i autismspektrumet.

När Lenas dotter var ett par år så började hon misstänka att det var något som inte stod rätt till. Men samtidigt så är det svårt eftersom elev är olika i utvecklingen. Som föräldrar så är man förnekande. Man hittar alltid något att skylla på, t.ex. att barnet är hungrig därför är hon så grinig. Man hittar för det mesta ursäkter. Men när dottern började på förskolan så pratade Lena mycket med personalen och de sa att det var något som inte stämde. Psykologen blev inblandad och där efter Elev och Ungdompsyk (BUP). När Anna var ungefär 5 år fick hon sin diagnos. Alfabetet kunde Anna utantill när hon var 4 år. Hon skriver och läser flytande men hon förstår inte innehållet i det hon läst. Matematik för Anna fungerar väldigt bra så länge som det är konkret och hon kan se talet t.ex. $2+9$. Men om samma tal istället skulle stå som ett lästal så tar det stopp direkt.

När det inträffar något nytt för Anna så måste man ligga steget före hela tiden, berätta resplanen, vad som händer där, var rasterna ska ske. Inget får avvika från det som berättats. Det kan gå hyfsat bra om det skulle bli någon liten ändring om Anna har en bra dag. Det som har varit mycket svårt för Anna men som hon har blivit mycket bättre på är att hålla tråden när hon berättar någonting. Anna har även väldigt mycket fixa idéer för sig. Dem varierar hela tiden det är från att håret ska vara på ett visst sätt till att hon måste gå och lägga sig sist på kvällarna.

Anna gick i förskolan och i förskoleklass i en ”vanlig” skola. Sedan bytte hon till en annan skola som har en avdelning bara för barn och ungdomar med autism. Det blev ett väldigt bra byte för henne. Där var alla som hon och hon behövde inte längre känna sig utanför. Arbetet i skolan skedde också i hennes takt. Det blev ett smidigt och bra byte och alla är nöjda. Innan det blev aktuellt att söka till den här specialavdelningen så hade föräldrarna inte hört något om den. Men när det blev klart att Anna blivit accepterad av skolan, så gjordes ett besök med

Annas mamma och Annas resurspedagog så hon fick se sin nya miljö och fick se hur det fungerade och hur de arbetade.

Skillnaderna i förhållningssättet var inte så stora mellan den nya skolan och Annas gamla. Den pedagog som de hade kontakt med på förskolan och förskoleklassen var Annas resurspedagog och det fungerade jättebra. Men i helheten så var det stora skillnader. På lågstadiet så tyckte Lena att det var alldeles för slapt. Ville Anna inte ha några läxor så behövde hon inte. Hon fick inga läxor och det fanns inga krav. Lena tror att Anna hade mått bra av lite mer krav och någon läxa. Nu är det bättre och de ställer mer krav. För elever med autism tar det längre tid och göra uppgifter och de tränar också mycket av det sociala.

När Anna gick på den första skolan så fick var stödet de fick inte alls stort från skolan håll, förutom från resurspedagogen. Det stöd och hjälp de fick var från elev- och ungdomshabiliteringen, kuratorer och psykologer om hur de skulle göra hemtillvaron lättare.

För att klara av skoldagen och livet hemma så använder Anna sig av lite hjälpmedel. När hon gick årskurs 1-3 så hade hon sitt schema för dagen i bilder, Lena vet inte riktigt hur hon har nu med schema men något liknande är det. Hemma har hon en äggklocka när hon duschar. Hon har inget tidsperspektiv utan när klockan ringer så är det dags att avsluta. Anna har även fast tid då hon duschar så familjen inte behöver tjata och hon inte behöver bli arg för att de gör det.

4.2 Samtal med en lärare på en specialenhet för autism

För att komma till specialenheten för autism så måste man ha blivit utredd och fått en diagnos av Elev- och ungdomshabiliteringen. Enheten tillhör ett resurscentrum i den här kommunen, och de ger även handledning till andra pedagoger.

Den lärare som jag pratade med på den här specialenheten, som jag kommer kalla för Lisa, började jobba här -93 efter att läst flera kurser i autism. Efter ett tag blev hon trött mentalt genom att arbeta här och hon började jobba i den ”vanliga” skolan några år. Hon studerade vidare och fick sin lärarexamen, och kom tillbaka till specialenheten januari 2006.

Den här specialenheten som ligger på en ”vanlig” skola i en medelstor svensk stad har elever med autism från förskoleklass upp till årskurs 7. När det här samtalet gjordes så fanns det 15 elever och 10 personal här. De elever som går här är normalbegåvade och läser efter den vanliga läroplanen, dvs. Lpo 94. För att få läsa efter särskolans läroplan ska eleven ha ett IQ under 70.

De läromedel som lärarna använder sig av är ”vanliga” läromedel som anpassas, men eget läromedel används också. Sen finns det ett specialpedagogiskt material som är mycket bra, enligt Lisa, som också används. Så de läromedel som används på den här avdelningen är väldigt blandat, för att det ska passa individen. Alla på den här enheten har ett språk utom en elev. Han har istället en personlig dator som hjälpmedel, där han övar sin kommunikation. Det finns fler datorer här bland annat har en kille med motoriska svårigheter en dator så han kan skriva.

Enskilda genomgångar är det arbetssätt som praktiseras, så genomgångar i grupp har de aldrig eftersom alla elever ligger på så olika nivåer och det är svårt att få med sig alla. De instruktioner som ges är skriftliga för de äldre eftersom alla kan läsa, medan de använder bilder för de yngre eleverna. Så här fungerar det även för de scheman som de har för dagen. Andra hjälpmedel som de har är bland annat en så kallad ”timstock”. Den används som tidtagning. Eftersom de har svårt att veta hur länge de ska arbeta med en uppgift så sätter pedagogerna en tid 5, 10,15 eller 20 minuter. När den piper så är det dags att avsluta. I matematikboken brukar de sätta ett stopptecken istället för tid, eftersom man inte kan säga till de här eleverna att de

bara ska räkna på. Konkreta material fungerar också och används mycket, som t.ex. pengar. Bara att matematiken är konkret gör väldigt mycket, att de får se talet hela tiden gör mycket. Att matematiken är synlig helt enkelt. De arbetar också laborativt, när de pratar om vägning och mätning. Igen så blir det konkret och de kan ta till sig matematiken lättare.

I ämnet svenska så lägger pedagogerna mycket tid på stavningen, ordförståelsen och läsförståelsen. Att t.ex. skriva berättelser går inte, eleverna med autism vet inte vart de ska börja och det blir inget gjort istället. Ska de öva det så måste det struktureras helt från pedagogernas sida som t.ex. ”Vad heter trollet?” ”Var bor trollet?” osv.

När man ska träna läsförståelsen med dem så är det viktigt att läsa böckerna själv först, så man kan formulera bra frågor som gör att de tränar läsförståelsen. Att förstå undermeningen i en bok är inte lätt för de här eleverna så det behövs mycket övning.

De följer läroplanen med timplan och allt men det finns prioriteringar, de väljer vad de vill lägga energi på. Det är svårt att lära dem om vikingatiden, t.ex. när de inte har en uppfattning om verkligheten runt dem själva. Här finns nu en kille som bara skriver med stora bokstäver, han kan skriva med små men han gör det inte. Ska lärarna tvinga honom att skriva med små och då kanske ta bort skrivlusten för honom? Nej, de väljer att låta honom skriva med stora och på så sätt läggs energi på att träna andra saker som är viktigare.

Varje dag så skriver eleverna dagbok som ska tas med hem till föräldrarna. Antigen så skriver de på datorn eller för hand. De har olika punkter som de ska skriva om som t.ex. dagens datum, de ska beskriva vad de gjort under dagen.

De nationella proven som vanligtvis görs i årskurs 5 får de här eleverna göra i årskurs 6, bara på grund av att de ska få ett år till på sig att träna inför det.

På den här specialenheten arbetar pedagogerna efter värdegrunden. De anser att det är viktigt att personalen gör lika mot eleven, fast man är olika som personer. Utöver alla ämnen som man har i skolan handlar det mycket om social träning för de här eleverna, så att de ska kunna klara sig i samhället när de är klara med skolan. Man är inte bara lärare utan det är mycket runt omkring. När man ser att allt fungerar så är det verkligen roligt och det ger betalt för all energi som man lägger ner.

4.3 Samtal med en assistent

Assistenten som jag pratade med, kommer jag kalla för Anita. Hon är förskollärare och har arbetat inom elevomsorgen i 27 år. Hon är väldigt intresserad av barn och språk så hon gick en kurs som hette ”Språk, kommunikation och handikapp”. Anita var borta från jobbet några år, men hon kom därefter tillbaka och fick då jobba halvtid. Då hade avdelningen en kille, Kalle, med autism och som knappt hade något språk så då fick hon jobba med honom. Hon använder sig av tecken till tal, vilket gör att hon tecknar vissa ord, på så sätt blir det visuellt och han tar till sig det hon säger lättare. Anita har även fått mycket handledning som stöd och hjälp hur hon kan arbeta med Kalle. När Anita har möten med sin handledare så är killen och hans pappa med, för att föräldrarna ska veta vad som händer i skolan och hur de arbetar eftersom det handlar om deras barn. Sen får de hem liknande uppgifter så de även kan arbeta hemma. Det här gör även att föräldrarna får stöttning och hjälp. Anita arbetar efter ett schema som hon har fått hjälp med av handledaren. Där kan de se utvecklingen och hur de arbetat tidigare. Där skriver de momentet, hur de har gjort och hur man kan utveckla det till nya övningar.

Anita blev assistent till Kalle på förskolan. Nu går han i förskoleklass och hon har följt med honom dit, fast Anita är inte med Kalle hela dagen. När han gick i förskolan så jobbade de i ett annat rum ungefär tre dagar/veckan i korta stunder, som en bra dag för Kalle är 20 minuter. I det rummet satt Kalle med ryggen mot fönstret för att inte bli distraherad av det som händer utanför. Det hängde även tavlor på väggen men dem bryr han sig inte om. Övningarna som de gjorde utgick från leken, där Kalle fick bl.a. nya erfarenheter av saker, aktiviteter och relationer i verkligheten. Utifrån leken grenade det ut till bl.a. nya begrepp, imitationslek, och lyssningsövningar. En lek som Anita gjorde med Kalle, är en lek som hon kallar för ”klosslek”. Där pratar de om färger och former och fraser som ge mig, tack och varsågod. T.ex. så säger Anita: ”Ge mig trekanten”, och Kalle ger då henne den klossen. Sedan byter de så Kalle ber om något. Med de här klossarna övar de också imitation, där Anita lägger en rad och Kalle ska försöka en likadan rad. Han måste då ta rätt figur i rätt färg och lägga den på rätt plats. Att öva ljudminnet gör de också på bra och roliga sätt. Anita använder sig av en zylofon som hon har fyra brickor på som låter olika när man slår på dem. Anita slår en kombination på brickor utan att visa Kalle, sen ska han slå på brickorna i samma kombination genom att bara höra. Har man gjort en övning är det svårt att variera den, på grund av att det ställer till det för barnen med autism. Men däremot så har övningen med zylofonen har gått bra att variera för Kalle.

De övar också orden när, var, vad, hur, varför och vem på olika sätt. Ett sätt som de övar det här på är genom bilder som de fått av Kalle pappa. Det är bilder från semestrar och liknande som Kalle har varit på och känner igen. Som hjälp till Anita har pappan gjort ett papper som det står vad bilderna innehåller och vad som ägde rum.

Kalle och Anita övar på att bygga ihop meningar. Anita lägger fram en lapp med t.ex. en skruvmejsel och en skruv och tar då fram tre stycken lappar där det står skruvmejsel och skruv. De båda substantiven dvs. skruvmejsel och skruv har samma färg på lapparna och ordet och har en annan. För att lättare se skillnad på de olika orden så har de lagt upp det så här. Substantiv har röd lapp, verb har blå, prepositioner har lila, mellanord som och, men har grön och pronomen har gul. Så här byggde de meningar kring olika ämnen och de använde sig av bilderna från pappan och beskrev vad de gjorde på bilderna. Men då stod inte orden på bilderna utan då handlade det om att man lade rätt färg samtidigt som man sa orden som de representerade högt. Kalle förstod hur man bygger ihop ord till meningar och hur man kan ändra ordningen på orden men att meningar betyder likadant. Te.x barnen åker kärra bakom hästen och hästen drar eleven i kärnan. Det här motiverade honom till kommunikation, att han förstod.

För att motivera Kalle till att arbeta så ger Anita honom belöningar efter varje arbetspass som de har haft. Belöningen är inte så stor bara att han får en belöning. Belöningarna som han hittills fått är bland annat att han har fått blåsa såpbubblor ut genom fönstret där de arbetar. När de tog slut så har han istället fått klistermärken med hästar på, eftersom han är intresserad av dessa.

Det gäller att varva nya och gamla övningar. För Kalle bara nya övningar och misslyckas han är det lätt att han tappar sugen på att lära sig och är inte alls motiverad. Det är bra att ta hänsyn till vad barnet är intresserad av. Kalle är intresserad av hästar så det har Anita tagit in mycket, när de pratar om bilder, begrepp och han t.ex. ska beskriva händelseförlopp med hjälp av bilder. Vet man varför man gör en uppgift, vad syftet är, så går det att utveckla den så att den passar just den eleven.

Det blir ofta en ordfattig omgivning kring ett barn som inte pratar, men de behöver att människor pratar med dem så att de får en ordrik omgivning. Så att de blir motiverade och att så småningom kan utveckla sitt eget språk.

Nu i höst när Kalle har börjat förskoleklass har de inte tränat så mycket. Ha har haft fullt upp med att ta in den nya miljön och de nya reglerna som finns och det tar på hans krafter.

De barn som går i samma grupp som Kalle förstår att han är annorlunda, och det fungerar bra. Anita har pratat med barnen och de ser hur hon gör, men vissa barn har Anita pratat lite mer med och hon har även bitt föräldrarna prata lite extra med sitt barn som går i Kalles grupp, som hade svårt att förstå Kalle. Dagen efter kom killen tillbaka och hade en helt annan syn på Kalle och nu fungerar det, enligt Anita.

5. Diskussion

Det här arbetet har varit väldigt inspirerande och givande att skriva och jag kommer att ha nytta av det i mitt framtida yrke som lärare, eftersom jag kommer att möta på de här eleverna ute i verksamheten. Det jag tyckte var väldigt intressant var att få olika perspektiv på den här problematiken autism. Att få en förälders, en lärares och en assistents är värdefullt. Ett inifrånperspektiv, i det här fallet en mamma till en dotter med autism, får man inte ta del av så ofta utan det man hör är erfarenheter ur lärarperspektivet eller från dem som jobbar med elev i skolmiljö.

Det som står i särskolans läroplan att eleven ska ”efter sin förmåga...”, tycker jag är en väldigt nedlåtande formulering. Antas det att de inte kommer klara av att lyssna, läsa och kommunicera? Att de inte ska ha lika höga krav på sig som den ”vanliga” grundskolan håller jag med om, men den formuleringen gör att de kanske ses som sämre än vad de egentligen är. Ett bättre ordval är att föredra, enligt min mening.

När jag gjorde samtalet med läraren på specialenheten så berättade hon att de inte tillhörde särskolan, som jag trodde innan, utan de tillhörde den ”vanliga” skolan och därmed läste efter den läroplanen, Lpo 94. I meningen efter säger hon däremot att de här eleven inte kommer att klara målen som finns i Lpo94. Varför går den här enheten då inte över och läser efter särskolans läroplan så att eleverna kan klara målen? Handlar det om att de eleven som går här är normalbegåvade och man måste ha ett IQ under 70 för att gå i särskolan? Ligger då de här eleverna på ”fel” sida om gränsen, eller är det något annat som ligger bakom t.ex. föräldrarnas vilja och önskemål? Är det föräldrarnas vilja som styr om just deras barn inte ska läsa efter läroplanen så tror jag att det handlar om att de är rädda för att barnet hamnar i ett ”fack” om eleven läser i särskolan. Föräldrarna kanske också tror att barnet inte får samma möjligheter i det senare livet, men jag anser att det inte handlar om särskolan i sig utan att det handlar om vad samhället har för acceptans för de här barnen. I särskolan får eleven ett självförtroende av att de klarar av uppgifter och skolan, istället för att de kanske bara stöter på misslyckanden. Samtidigt handlar det om att läraren i den ”vanliga” skolan har ett bra förhållningssätt och kunskap om autism och om just det här eleven att man ska kunna anpassa uppgifter så att eleven inte behöver göra flera misslyckanden på rad. Utan att läraren istället byter in uppgifter som man vet att eleven kan klara av. Då finns motivationen och viljan kvar för att lära. Att elev

kan ligga på ”fel” sida om gränsen för att får gå på särskolan eller inte är för mig väldigt ofattbart. Jag anser, att istället för att titta sig blind på en siffra så borde man titta på individen i fråga. Det kanske finns elever som ligger med ett IQ på 73 och som, enligt gränsen, inte ”får” gå på särskola men skulle behöva och det är något som föräldrarna önskar. Som jag sagt tidigare så tycker jag man borde titta mer på individen och inte på siffran när eleven ligger inom området kring 70.

Trots att jag ställer mig de här frågorna, tycker jag att de som jobbar på den här specialenheten för autism har ett bra förhållningssätt och jobbar på ett väldigt bra sätt med de här eleverna. De hade en väldigt positiv atmosfär och de lägger prioriteringar och energi där de behövs och där eleven får ut något, och mycket fokus läggs på det som de kommer att behöva för att klara ett liv efter skolan. Att jag även fick se att de använder sig av hjälpmedel som jag läst om innan jag kom dit, var också kul. Att det som står i böckerna används ute i verksamheten, att det inte bara ”låter bra” när man läser utan att det fungerar, t.ex. att datorer används som inte är fullt accepterat. Det fördomar som jag fick när jag läste det, var att det är den äldre delen av lärarkåren ute i verksamheten som är emot att använda datorer, de kanske ser det mer som en ”leksak” än som ett hjälpmedel. Men om det hjälper de här eleverna, varför inte? Jag anser att om man har elever med diagnoser och andra svårigheter, så måste man vara redo att prova olika metoder och hjälpmedel tills man hittar den/det som passar just det här eleven. Medan det kanske inte passar en annan elev som man får vid ett annat tillfälle, eller om det är en elev i samma klass med andra eller samma svårigheter.

Samtalet som jag gjorde med den assistent som arbetade med en kille som fått diagnosen autism, var väldigt intressant och givande. Anita jobbar mycket medvetet och har ett syfte med de övningar som hon gör med Kalle. Hon har en bra relation och ett bra förhållningssätt till honom. Efter att jag funderat kring samtalet och all information som hon berättat för mig lagt sig, tycker jag att det är väldigt bra att föräldrarna är med på alla möten som hon har med sin handledare så de blir involverade med vad som händer i skolan. Så frågade jag mig: varför är inte hans lärare som han har nu i förskoleklassen med på de här träffarna? Assistenten är inte närvarande jämt. Vet förskoleläraren hur hon ska förhålla sig och hur hon ska arbeta och hantera olika situationer? Om jag hade varit lärare för den här pojken hade jag väldigt gärna velat vara med på de här mötena för att få nya tips och idéer.

Jag tycker det är bra att Anita känner sig för och observerar hur Kalle mår och trivs i den nya miljön. Att ta in alla nya intryck när det gäller de nya reglerna och nya personalen och dels nya klasskamraterna tar mycket på krafterna på honom. Att genomföra övningar nu i början när det är så mycket annat är ingen bra idé, utan det blir kanske mycket misslyckanden då, vilket gör att han kanske tappar lusten för att arbeta när alla intryck runt om har lugnat ner sig.

Anita har en väldigt bra kontakt med föräldrarna och de arbetar även medvetet hemma med liknande övningar, och de är fullt delaktiga i vad som händer i skolan. Det var väldigt skönt att höra, att de har lyckats involvera föräldrarna och att dem vill bli involverade.

Samtalet med mamman var väldigt givande, och som jag skrivit förut så är det intressant att få ett inifrånperspektiv som man inte får ta del av så ofta. Men nu i efterhand när jag har läst och fått mer information, så den diagnosen som Anna har är kort och gott autism. Varför får ett barn en diagnos som är inbakad i en massa ord och inte direkt berättar vad det står för, handlar det om att ordet autism fortfarande inte är fullt accepterat i samhället? Jag anser att hade det varit accepterat så hade man kunna få diagnosen autism utan att det hade varit något främmande och så laddat som det fortfarande år 2006 verkar vara. Att psykologer, läkare som diagnostiserar elev och vuxna ”viker ner” för samhället och ger de här diagnoserna.

Det är viktigt att jag som lärare har ett förhållningssätt att eleven är inte sin diagnos utan att man måste se individen bakom den. Om det finns tidigare metoder och hjälpmedel som inte fungerar för de elever som man får i klassen, så tycker jag att det är viktigt att man ifrågasätter dem och hittar andra lösningar. En metod som fungerar för en elev fungerar kanske inte alls för ett annat. Det som man också komma ihåg är att inte vara rädd för att fråga om råd och handledning.

Jag anser att om det är det en språklig miljö i klassrummet så blir eleverna mer motiverade och stimulerade att prata, tillskillnad mot om det skulle vara en ordfattig miljö. Det är något som lärare att sträva mot.

6. Avslutning

Elever med autism kommer jag som lärare att möta vare sig jag kommer att arbeta i en ”vanlig” klass eller i en specialklass. Som jag har skrivit tidigare så är det viktigt att man ser individen och inte diagnosen hos elev, de är inte sin diagnos. Jag som lärare måste även våga prova olika metoder och hitta det hjälpmedel och inlärningssätt som passar just den här eleven med autism som jag har i klassen just nu. Det gäller även för de övriga eleven, det finns många individer och läraren måste variera undervisningen så man försöker få med sig så alla elev varje gång.

Att arbeta med elever med autism finns det nyckelord som jag som lärare behöver komma ihåg och tänka på, och för mig är de: struktur, tålamod, kunskap och våga.

Litteraturförteckning

Skrivna källor

Bond, Anders, *Talspråk, skriftspråk, bilder och Pictogram*, <http://www.pictogram.se> besökte den 12/9-06

Gillberg, Christopher, 1999, *Autism och autismliknande tillstånd hos elev, ungdomar och vuxna*, Stockholm, Natur och Kultur

Gillberg, Christopher, Peeters, Theo, 2001, *Autism. Medicinska och pedagogiska aspekter*, Stockholm, Cura Bokförlag och Utbildning AB

Gradin, Temple, 1988, "Undervisningstips från en välfungerande kvinna med autism", i *Focus on Autistic Behavior Vol. 3*, Nr 1, april 1988

Heimann, Mikael, Tjus, Tomas, 1997, *Datorer och elev med autism*, Stockholm, Natur och Kultur

Specialpedagogiska Institutet, *Detta är inte ett paraply*, Umeå

Utbildningsdepartementet, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)*, i *Lärarens handbok*, 2002, Lärarförbundet

Utbildningsdepartementet, *Skollagen*, i *Lärarens handbok*, 2002, Lärarförbundet

Internetkällor

http://www.autismforum.se/gn/opencms/web/AF/Vad_kan_man_gora/mangsidiga_och_intensi_va_insatser_for_sma_elev/kommunikation/index.html besökte den 30/8-06

<http://www.autism.se> besökte den 5/9-06

http://sv.wikipedia.org/wiki/Christopher_Gillberg besökte den 5/9-06

<http://www.pictogram.se/om> besökte den 13/9

http://www.psyk.uu.se/hemsidor/spadelevslabbet/p_autism.html besökte den 28/9-06

http://www.lul.se/templates/page___3673.aspx besökte den 28/9-06

http://www.karolinska.se/templates/DepartmentPage___67642.aspx besökte den 28/9-06

<http://www.sit.se/net/Specialpedagogik/L%e4romedel/Alternativ+kommunikation/Bliss> besökte den 13/9-06

<http://www.philips.se/about/news/article-14407.html> besökte den 3/10-06

(utskrifter finns hos författaren)

Muntliga källor

Föreläsning Iréne Olsén i kursen, *Förhållningssätt hos autism och autismliknande tillstånd*,
Karlstads Universitet, 1/9-06

Samtal med en mamma 20/9-06

Samtal med en lärare på en specialenhet för autism 21/9-06

Samtal med en assistent 4/10-06

Bilaga 1

Intervjufrågor/områden till mamman

Hur gick det till när Anna fick sin diagnos?

Svårigheter och vad har Anna lätt för?

Varför bytte hon skola? Var det ni eller skolan som tog initiativet? Fick ni mycket information innan?

Har ni fått mycket stöd från skolan? Någon skillnad på de båda skolorna?

Skillnad på förhållningssätt/bemötande från pedagogerna?

Skillnad på arbetssätt på de olika skolorna?

Har ni hjälpmedel hemma?

Samtalsområden till specialenheten

Läromedel

Arbetssätt

Hjälpmedel

Gemensamt förhållningssätt

Prioriteringar i ämnet svenska

Samtalsområden till assistenten

Arbetssätt

Hjälpmedel

Läromedel

Prioriteringar i ämnet svenska

Hur det fungerar kring de andra eleven